

Station Tokio Ueno

Yū Miri

**STATION
TOKIO
UENO**

Uit het Japans vertaald door
Geert van Bremen

DE GEUS

Gepubliceerd met steun van de Japan Foundation

De vertaler ontving voor deze vertaling een projectsubsidie
van het Nederlands Letterenfonds

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Oorspronkelijke titel *JR Ueno-eki kōen-guchi*, verschenen in 2014
in Japan bij Kawade Shobō Shinsha

Published by arrangement of Michael Staley

Oorspronkelijke tekst © Yū Miri, 2014

Nederlandse vertaling © Geert van Bremen en De Geus bv,
Amsterdam 2022

Omslagontwerp Soraya Gilanni Viljoen, bewerking Sander Patelski

ISBN 978 90 445 4541 8

NUR 302

STATION
TOKIO
UENO

Weer klinkt dat geluid.

Dat geluid...

Ik luister.

Maar of ik het hoor of denk, dat weet ik niet.

Of het van binnen zit of van buiten komt, weet ik ook niet.

En wanneer het was, of wie het was, ook niet.

Is dat heel belangrijk?

Was het belangrijk?

Wie... is het?

Ik dacht altijd dat het leven op een boek leek: als je de eerste bladzij omslaat is daar de volgende, en terwijl je een voor een de bladzijden blijft omslaan kom je op den duur aan bij de laatste. Maar het leven is totaal anders dan een verhaal in een boek. Al staan de letters in het gelid en zijn de pagina's genummerd, een plot ontbreekt. Misschien is er een einde, maar het eindigt nooit.

Achterblijven...

Als een vergeten boom op braakliggend land na de sloop van een bouwval...

Als het restje water in een vaas waar de verlepte bloemen uit zijn gehaald...

Achtergebleven.
Iets is hier achtergebleven, maar wat is het?
Vermoeidheid, dat gevoel... is er nog.
Ik was altijd moe.
Nooit was ik een moment niet moe.
Niet toen het leven me op de hielen zat, en ook niet
toen ik eraan ontsnapte...
Ik heb niet voluit geleefd, denk ik – ik leefde, en meer
ook niet.
Maar... het is voorbij.

Ik kijk op mijn gemak, zoals gewoonlijk.
Het tafereel is niet hetzelfde, al lijkt het vertrouwd.
Ergens in dit alledaagse tafereel huist pijn.
In deze vertrouwd aandoende tijd huizen pijnlijke
momenten.
Ik kijk aandachtig.
Er zijn veel mensen.
Stuk voor stuk zijn ze verschillend.
Een voor een hebben ze een ander hoofd, een ander
gezicht, een ander lichaam, een ander hart.
Dat weet ik wel.
Maar van een afstand kan ik ze niet uit elkaar hou-
den, zozeer lijken ze op elkaar.
Hun gezichten komen me voor als identieke plasjes
water, anders niet.

Tussen het gedrang van de mensen die wachten op de
aankomst van de trein van de Yamanote-ringlijn rich-
ting Shinjuku, zoek ik naar het beeld van mijzelf zoals ik

die dag voor het eerst was uitgestapt op het perron van station Ueno.

Als ik mijzelf zag in spiegels, ruiten of op foto's, ontbrak het me aan zelfvertrouwen. Ik geloof niet dat ik bijzonder lelijk was, maar mijn voorkomen trok nooit de aandacht van anderen.

Meer nog dan onder mijn uiterlijk ging ik gebukt onder hoe onzeker en onbeholpen ik was, maar het allerergste was de tegenspoed die me achtervolgde.

Ik had geen geluk.

Weer klinkt dat geluid. Alleen maar dat geluid – alsof het bloed is dat stroomt, een geluid als een helder kleurende vloed; op dat moment hoorde ik niets anders meer dan dat ene geluid; het raasde onder mijn schedeldak, alsof er een bijenkorf in mijn hoofd zat en honderden bijen tegelijk mijn hoofd uit wilden vliegen; het gonsde en brandde en deed pijn, tot ik niet meer kon denken; mijn oogleden trilden nerveus alsof er regendruppels op vielen, ik balde mijn vuisten en spande alle spieren in mijn lichaam...

Ik werd aan flarden gescheurd, maar het geluid stierf niet weg.

Dat geluid... ik kan het niet vangen, niet opsluiten, en ook niet naar de verte verdrijven.

Ik kan er mijn oren niet voor sluiten, en ik kan er niet van weggkomen.

Sinds dat moment leef ik onafgebroken met dat geluid.

Leef ik...?

‘Over enkele ogenblikken arriveert op perron twee de trein richting Ikebukuro en Shinjuku. Blijf voor uw eigen veiligheid achter de gele streep, alstublieft.’

Pwoon, goo, gotogoto, gotogotogoto, goto, goto, gotton, gotton, go, ton, goooton, buun, ruu, bussjuukiki, kiki, ki... ki...ki..., gotto...sjuu, rururu, goto...

*

Als je station Ueno via de parkzijde verlaat en het zebra-pad oversteekt, zie je steevast een aantal daklozen zitten op de betonnen rand rond het perk met ginkgobomen.

Toen ik daar zelf had gezeten was het me te moede geweest alsof ik een vroeg verweesd enig kind was, alhoewel mijn beide ouders een lang leven beschoren was geweest – ze waren al in de negentig toen ze stierven, zonder ooit een voet buiten hun dorp Yasawa in het district Sōma in Fukushima te hebben gezet – en ondanks het feit dat mijn ouders er na mijn geboorte in 1933 om het jaar nog in totaal zeven zoons en dochters bij hadden gekregen: eerst een dochter, Haruko, toen nog een dochter, Fukiko, een tweede zoon, Hideo, een derde dochter, Naoko, een vierde dochter, Michiko, een derde zoon, Katsuo, en een vierde zoon, de veertien jaar jongere Masao, die ik door het leeftijdsverschil eerder zag als kind dan als broertje.

Maar de tijd was voorbijgegaan.

Hier had ik gezeten, helemaal alleen, en was ik ouder geworden...

Afgemat had ik er zitten snurken tijdens hazenslaapjes, en steeds als ik mijn ogen had geopend, had ik het deinen gezien van de netvormige schaduwen die de ginkgobladeren wierpen – maar nu voelt het alsof ik doelloos ronddool, ook al ben ik hier, ook al ben ik sinds jaren hier in dit park...

‘Genoeg zo.’

Duidelijk hoorbaar ontsnappen deze woorden uit de mond van een man die daarnet nog leek te slapen, en nu kringelt er ook witte rook omhoog uit zijn neus en mond. Nog even en hij brandt zich aan het vuur van de sigaret die hij tussen wijs- en middelvinger van zijn rechterhand houdt. Jaren van opgehoopt zweet en vuil hebben de oorspronkelijke kleur van zijn kleding onherkenbaar veranderd; met zijn platte tweedpet, zijn geruite overjas en zijn bruine leren laarzen ziet hij eruit als een uitheemse jager.

Auto's rijden heuvelop over de Yamashita-boulevard richting Uguisudani; de voetgangerslichten springen op groen, *pjo, pjo-pjo* piept het signaal voor slechtzienenden, en de mensen die aan de parkzijde station Ueno verlaten, steken het zebrapad over in deze richting.

De man leunt voorover, alsof hij zoekt naar iets om zijn blik op te laten rusten, en bekijkt de mensen die oversteken – keurig geklede bezitters van een vaste verblijfplaats – en met een hand die beeft door wat een uiterste krachtsinspanning lijkt, brengt hij de sigaret naar zijn grijs bebaarde mond en inhaleert; hij ademt lang uit en onderbreekt zijn gepeins, spreidt zijn oude verweerde

vingers, laat de peuk vallen, en trapt hem uit met de vaal geworden punt van zijn laars.

Een andere man zit te slapen met tussen zijn benen een half doorzichtige plastic vuilniszak van negentig liter waarin hij lege blikjes heeft verzameld; alsof het een wandelstok is omklemt hij een doorzichtige plastic paraplu...

Een vrouw heeft haar grijze haren met elastiek samen gebonden in een knotje en rust met haar hoofd op haar armen boven op de karmijnrode rugzak die naast haar staat.

Het zijn andere gezichten, en het zijn er minder dan vroeger.

Na het uiteenspatten van de zeepbeleconomie groeide het aantal daklozen zo snel dat, afgezien van de paden en de gebouwen, alle terreinen en grasvelden in het park volledig aan het zicht onttrokken werden door hutjes afgedekt met blauw zeil...

Voorafgaand aan museumbezoek door leden van het Keizerlijk Huis vonden er speciale schoonmaakacties plaats – ‘drijfjachten’ noemden wij die – waarbij we onze hutjes moesten afbreken en het park werden uitgejaagd; als we ’s avonds terugkeerden stonden er borden die het ons verboden de grasperken te betreden, en zo werd de ruimte voor onze onderkomens ingeperkt.

Veel daklozen in het Uenopark – ooit een geschenk van de keizer – zijn afkomstig uit de noordoostelijke regio Tōhoku.

Ueno gold als de noordelijke toegangspoort tot de hoofdstad – in de naoorlogse jaren van hoogconjunc-

tuur vervoerden de nachttreinen van de Jōban-lijn en de Tōhoku-lijn massa's jonge mensen uit noordelijke streken die zelfstandig als arbeidsmigrant in Tokio werk zochten of die behoorden tot een collectief gerekruteerde groep; allemaal stapten ze uit op station Ueno, en wanneer ze 's zomers en 's winters voor de feestdagen huiswaarts keerden met alle bagage die ze dragen konden, stapten ze op een trein die ook weer van station Ueno vertrok.

Vijftig jaar zijn er sindsdien verstreken – in de tussentijd hebben ze hun ouders, broers en zussen verloren, hun huis en haard zijn ze kwijt, en nu slijten ze als daklozen de rest van hun dagen in dit park.

De daklozen die zich verzamelen op de betonnen rand rond het perk met ginkgobomen zitten te slapen of te eten.

Een man met een donkerblauwe honkbalpet diep over zijn ogen, gekleed in een kaki shirt en zwarte broek, heeft een bento op schoot waar hij uit zit te eten...

We kwamen nooit eten tekort.

Het Uenopark telde een aantal van oudsher daar gevestigde restaurants. Menige zaak deed na sluitingstijd de achterdeur niet op slot. Stilzwijgend werd toegestaan dat wij naar binnen gingen, en daar was op een plank, duidelijk apart van de etensresten die als afval golden, netjes in porties verdeeld en in zakken verpakt het eten klaargezet dat die dag niet was verkocht.

Ook buurtsupers legden onverkoopbare bento's, sandwiches en koffiebroodjes voor ons neer naast de afvalcontainer achter hun winkel; zolang we de vuilophaal

voor waren, konden we meenemen wat we maar wilden. Als het warm en zonnig was, moest je het dezelfde dag nog opeten, maar bij koud weer kon je het een aantal dagen in je hutje bewaren en later opwarmen op een primus.

Iedere woensdag en zondag werd er kerrierijst uitgedeeld in de Tokiose Cultuurhal, op vrijdagen had je de gaarkeuken van de Uithoeken der Aarde Jeruzalem Missiekerk, en op zaterdagen van de Missionarissen van Naastenliefde. De missionarissen waren van moeder Teresa en de missiekerk was Koreaans. Naast een banier met de tekst: KOM TOT INKEER, HET KONINKRIJK GODS IS AANSTAANDE, stonden jonge vrouwen met lang haar psalmen te zingen, zichzelf begeleidend op gitaar, terwijl oudere vrouwen met pluizige permanentjes in grote ketels stonden te roeren; sommige daklozen kwamen er helemaal voor uit Shinjuku, Ikebukuro of Akasaka, en op drukke dagen stond er een lange rij van wel vijfhonderd man. Als het gezang en de preken achter de rug waren, werd het eten uitgedeeld. Gebakken kimchi met ham, kaas en worst op een portie rijst, een kom rijst met natto en gebakken soba erbij, een snee witbrood met koffie... Loof de Heer, loof de Heer, loof de naam van de Heer, halleluja, halleluja...

‘Mama, ik heb honger.’

‘Wil je hier een hapje van?’

‘Dat lust ik niet.’

‘Goed, dan eet mama het zelf op.’

‘Nee, toe nou.’

Een meisje van een jaar of vijf, gehuld in een jurkje met korte mouwen, lichttroze als kersenbloesem, loopt met haar hoofd schuin opkijkend naar haar moeder, die – afgaand op haar nauwsluitende jurk van panterprint – weleens in het nachtleven zou kunnen werken.

Klikklak tikken de hakken van een jonge vrouw in een marineblauw kostuum die moeder en dochter voorbijloopt.

Plotseling valt de regen in dikke druppels op het weelderig groene bladerdak van de kersenvoemen en op het grijze, betegelde plaveisel, waar hij zwarte vlekken achterlaat. De mensen openen vouwparaplu's die ze uit hun tas halen: rood, zwart, met roze noppen, donkerblauw met witte rand...

Ondanks de regen houdt de stroom mensen aan.

Twee oudere vrouwen, beiden gekleed in zwarte broek en ruimvallende blouse, lopen naast elkaar te praten, elk onder hun eigen paraplu.

‘Het was toch tweeëntwintig graden vanochtend?’

‘Ja ja.’

‘Niet koud, eerder frisjes, maar met die regen lopen we straks nog te koukleumen.’

‘Heel fris, ja. Waterkoud.’

‘Mijn Ryūji blijft de kookkunst van z'n schoonmoeder maar ophemelen.’

‘Hè, wat vervelend.’

‘Hij vindt dat ik nog iets van haar kan leren.’

‘Wat naar, die regen.’

‘En het regenseizoen is pas begonnen. Het duurt zeker nog een maand.’

‘Bloeien er al hortensia’s?’
‘Nee, nog niet.’
‘En lopen de konara-eiken al uit?’
‘Daar is het nog veel te vroeg voor.’
‘Deze buurt lijkt zo veranderd. Die Starbucks zat daar vroeger toch niet?’
‘Het is chiquer geworden, vind je ook niet?’

Dit is de laan met kersenbomen.

Ieder jaar halverwege april komen hier drommen mensen feestvieren onder de bloesems.

Zolang de kersenbomen in bloei stonden, hoefden we niet op ‘voedseljacht’.

We aten wat de feestvierders achterlieten, dronken hun restjes drank op, en gebruikten de grondzeilen om er de daken en wanden van onze hutjes, die in de loop van het jaar gekreukeld en lek waren geraakt, mee te vernieuwen.

Vandaag is het maandag, de dierentuin is gesloten...

Met mijn zoon of dochter ben ik nooit naar de dierentuin van Ueno geweest.

Toen ik tegen het einde van 1963 als arbeidsmigrant naar Tokio ging, was Yōko vijf jaar en Kōichi nog maar drie.

De panda’s kwamen pas negen jaar later, toen de kinderen al op de middelbare school zaten en te oud waren om er nog naartoe te willen.

Ik ben nooit met ze naar de dierentuin geweest, en ook niet naar een pretpark of naar het strand, ik was er niet bij op hun eerste schooldag, niet tijdens diplo-

ma-uitreikingen, niet op open dagen, ouderdagen of sportdagen, niet één keer.

Slechts twee keer per jaar, midden in de zomer en rond oudjaar, ging ik terug naar Yasawa, waar mijn ouders, mijn broers en zussen, en mijn vrouw en kinderen op me wachtten.

Welgeteld eenmaal keerde ik 's zomers al een paar dagen voor het begin van *obon* terug naar huis, juist toen er in Haramachi een of ander evenement was, en die keer heb ik de kinderen meegenomen voor een dagje uit.

Vanaf Kashima, waar we op de trein stapten, was Haramachi één station verder aan de Jōban-lijn – het was hartje zomer, snikheet, en ik voelde me soeziger. Ik werd overmand door slaap, en zowel de opgewonden kinderstemmen als mijn eigen onbestemde antwoorden klonken vaag als in een mist. De trein doorsneed een eindeloos landschap van luchten, heuvels, rijstvelden en akkers, en na een tunnel begon hij vaart te meerderen. Achter het coupéraam was nu alles blauw en groen, hun vier handen op het vensterglas, vingers gespreid als van een gekko, hun voorhoofd en lippen tegen het glas gedrukt; met volle teugen snoof ik de zoetzure zweetlucht van mijn kinderen op, en zo zat ik een paar minuten te knikkebollen.

Nadat we in Haramachi waren uitgestapt, vertelde de stationsbeambte dat je vanaf het veld van Hibarigahara voor een zeker bedrag een rondvlucht in een helikopter kon maken, dus met Yōko aan mijn rechterhand en Kōichi aan mijn linker liepen we ernaartoe langs de kustweg.

Kōichi zag mij te weinig om me zelfs maar te missen, en hij zeurde of bedelde ook nooit ergens om, maar nu kneep hij in mijn hand en zei: ‘Papa, ik wil mee met de helikopter.’ Zijn gezicht zie ik nog zo voor me. De vraag kostte hem moeite; bedremmeld ging eerst zijn mond een paar keer open en dicht, en uiteindelijk liep hij rood aan alsof hij boos was – maar ik had het geld niet. De rondvlucht kostte toen drieduizend yen, vandaag de dag meer dan dertigduizend yen... een enorm bedrag...

Toen ik als goedmakertje twee ijsjes met zoete bonenvulling van Matsunaga kocht voor vijftien yen per stuk was Yōko meteen weer vrolijk, maar Kōichi keerde me de rug toe en begon te huilen; onbedaarlijk snikkend keek hij toe hoe rijkeluijszoontjes aan boord gingen en opstegen, en met zijn knuistjes veegde hij de tranen weg.

Die dag was de hemel zo blauw als een strakgespannen doek. Ik gunde hem die rondvlucht, maar ik kon het niet betalen, en daar heb ik nu nog spijt van. Tien jaar later, op die afschuwelijke dag, zou deze spijt zich als een pijl in mijn hart boren, en daar zit hij nog steeds, hij wil er niet meer uit...

De letters UENO ZOO staan bloedrood en roerloos boven de ingang van de dierentuin, even roerloos als de handen van de dwergen in hun rode, blauwe en gele jakjes, die bij het toegangsbord van de kinderkermis uitnodigend hun armen spreiden.

Ik beef als een riet, zou alles willen zeggen wat er te zeggen valt, maar ik weet niet hoe, en al zoek ik naar de uitweg, al wil ik die nog zo graag vinden, toch daalt de

duisternis niet neer, evenmin als dat er licht schijnt... en al is het voorbij, het eindigt nooit... de angst die maar voortduurt... en het verdriet... en de eenzaamheid...

Een windvlaag ruist door de bomen en schudt druppels van de bladeren, al lijkt de regen te zijn gestopt.

Bij de Sakuragi-tei wiegen de rood-witte lampions in de wind, en op een trapleer voor de kraam boent een vrouw in een rood schort de vaal geworden roze luifel, waarop in witte letters PANDAWAFELS te lezen staat.

Op de bank voor de kraam zitten twee oude vrouwen. De vrouw rechts draagt een wit vest.

‘Ik heb de foto’s bij me. Wil je ze zien?’

Uit haar gele, katoenen tas haalt ze een klein fotoalbum. Ze opent het bij een groepsfoto van een dertigtal oudere mannen en vrouwen die zich voor de foto in drie rijen hebben opgesteld.

De oude vrouw links, gekleed in een zwart vest en een kop groter dan haar buurvrouw, haalt uit haar leren schoudertas een leesbril en begint met haar wijsvinger cirkels te beschrijven boven de foto.

‘Is dit niet, eh... de echtgenote van meester Yamazaki? Hij was er zelf ook.’

‘Die twee komen altijd samen. Onafscheidelijk, net als vroeger.’

‘En hij was voorzitter van de leerlingenraad...’

‘Shimizu.’

‘Dit is, je weet wel, Tomo.’

‘Ja, ik herken haar glimlach nog van vroeger.’

‘En dit ben jij. Meid, je lijkt wel een filmster.’

‘Wat overdrijf je weer.’

Dicht naast elkaar gezeten werpen de vrouwen samen één schaduw, waarin een duif rond paradeert die iets lijkt te zoeken.

Boven hun hoofden krassen twee kraaien op snerpende toon waarschuwingen naar elkaar.

‘Die man naast Take-uchi, is dat niet Yamamoto? Van die antiekwinkel... En dit is Sonoda Yoshiko...’

‘En dit hier is Yumi.’

‘O ja, Yumi. Die hebben we nog gezien tijdens de waken voor Yūko.’

‘We herkenden elkaar meteen, al hadden we elkaar tientallen jaren niet gezien.’

‘Dit is die man van de administratie... meneer...’

‘Inderdaad, meneer Iiyama.’

‘En naast hem...’

‘Bedoel je haar? Dat is Hiromi, toch?’

‘Ja ja, klopt... Hiromi.’

‘Dit is Mu-chan.’

‘Die lijkt ook nooit ouder te worden.’

‘En hier heb je mevrouw Shinohara.’

‘Zij gaat altijd gekleed in kimono.’

‘Wat is ze toch knap.’

‘En dan heb je nog Fumi, Take en Chii. En dit is mevrouw Kurata, zij zat als enige in een andere klas.’

‘O, dat was ik even vergeten.’

‘Mevrouw Kurata woont in Kawasaki. Ze vertelde me eens dat iemand die door haar buurt zwierf zoveel overlast gaf. Het was tijdens een logeerpartij in een traditioneel hotel in Echigo-yuzawa, waar we met een hele groep in één grote kamer verbleven, en toen iedereen al

in bed gekropen was, kon zij als enige de slaap niet vatten. Ze bleef maar thee drinken en raakte er niet over uitgepraat, iedereen lag al op één oor terwijl zij maar doorging.’

‘Ach, wat vervelend.’

‘Heel vervelend. Het was de echtgenoot van een van de burens die zo rondzwierf, en op een dag stond hij kennelijk zomaar bij mevrouw Kurata in de tuin.’

‘Wat vervelend, zeg. Als het je burens zijn, kun je niet eens de politie bellen. Dat doe je gewoon niet.’

Foto’s heb ik nooit op zak gehad, maar mensen, plaatsen en momenten uit de voorbije tijd zag ik permanent voor me. Ik heb voortdurend achterwaarts geleefd, met mijn rug naar de toekomst, de blik enkel op het verleden.

Niet vanwege iets sentimenteels als heimwee of weemoed, maar omdat ik het nooit uithield in het hier en nu, altijd doodsbang was voor de toekomst; onwillekeurig verzonk ik steeds weer in de verleden tijd, die als hij eenmaal voorbij was nergens naartoe leidde; maar is de verleden tijd echt voorbij, of is hij alleen maar gestopt; draait hij ooit terug en begint opnieuw, of ben ik voor eeuwig van de tijd buitengesloten? Ik weet het niet... weet het niet... weet het niet...

Toen ik nog thuis woonde, is er nooit een foto van onze familie gemaakt.

Tegen de tijd dat ik besef kreeg van de wereld om mij heen, brak de oorlog uit, en door de voedselschaarste leed ik voortdurend honger.

Gelukkig was ik een jaar of zeven, acht te laat geboren

om aan de oorlog deel te moeten nemen.

In mijn dorp had je jongens van zeventien die vrijwillig dienst namen, maar ook simulanten die een hele fles sojasaus leegdronken om afgekeurd te worden, of die speelden dat ze bijziend of doof waren.

Op het einde van de oorlog was ik twaalf jaar oud.

Tijd om verdriet of schande te voelen over het verliezen van de oorlog was er niet, ik moest bedenken hoe ik mezelf en de anderen ging voeden. Eén kind te eten geven was al een opgave, laat staan mijn zeven broers en zussen. Destijds had je bij ons aan de kust nog niet de kerncentrale van TEPCO of de elektriciteitscentrale van Tōhoku Electric, en ook de fabrieken van Hitachi Electronics en Del Monte stonden er toen nog niet. De grote boerderijen konden zichzelf bedruipen met hun eigen opbrengst, maar wij hadden niet meer dan een miezerig rijstveldje, waardoor ik gedwongen was om als schoolverlater meteen uit werken te gaan in de visserijhaven van Onahama in Iwaki, waar ik tegen kost en inwoning aan de slag kon.

We werden niet gehuisvest in een slaapzaal of appartement, maar moesten overnachten op een grote vissersboot.

Van april tot september visten we op bonito, en van september tot november vingen we ook makreel, makreelgeep, tonijn, platvis, sardines en nog andere soorten.

Een probleem van het leven aan boord waren de luisen. Bij het omkleden vielen ze uit je kleding, in de naden krioelde het ervan, en als het warmer werd voelde

ik ze over mijn rug wriemelen; kortom, de luizen waren niet te harden.

Na twee jaar ben ik met dit werk in Onahama gestopt.

Mijn vader was in Kita-Migita begonnen met het vissen op surfmossels, en ik ging terug om hem te helpen.

We voeren op een kleine houten boot en lieten een metalen dreg op de bodem zakken, zo een waarmee je ook tapijtschelpen vangt; staalkabels hadden we niet, dus we trokken de dreg omhoog aan touwen, met de voeten ons afzettend tegen de boot – trekken, afzetten, trekken, afzetten – zo haalden mijn vader en ik dag in dag uit surfmossels uit zee.

Tallose mensen visten op surfmossels, ook uit andere kustdorpen, en met zijn allen vingen we er zo veel dat de mossels geen tijd gegund werd om zich voort te planten, waardoor na een jaar of vier, vijf de zee leeggevist was.

Oom Tsute, die voor werk naar Hokkaidō was vertrokken, hielp mij aan seizoensarbeid in het jaar dat mijn zoon Kōichi werd geboren; ik kon daarginds aan de slag in Hamanaka, een vissershaven op het schiereiland Kiritappu, om kombu te oogsten.

In de meivakantie had ik nog rijst geplant, maar bemesten en wieden kon wachten tot Noma-oi, het traditionele paardenrennen dat al eeuwenlang werd gehouden; in Sōma stellen de mensen alles uit ‘tot Noma-oi’, of het nu werk op het land is, reparaties aan het huis, of de afbetaling van schulden; we hebben zelfs de uitdrukking ‘op de pof tot Noma-oi’, zo belangrijk is het festival als mijlpaal in het kalenderjaar.